

kaynaklar

1. Bitki Materyali İle Çevre Şartları Arasındaki İlgisi ve Sonuçları :

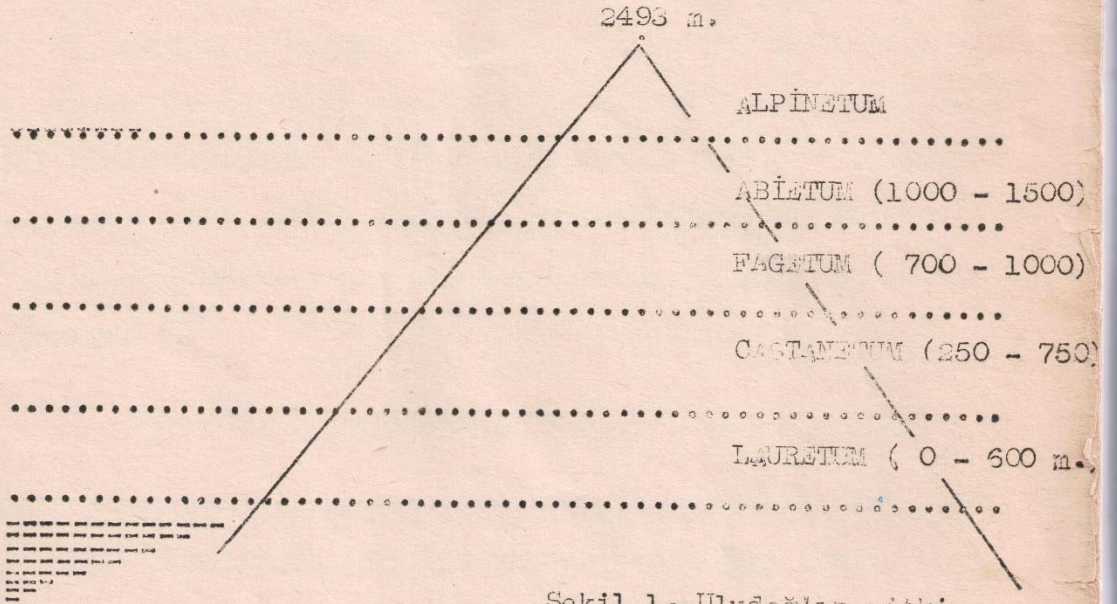
Belirli ekolojik şartların bulunduğu bir ortama ait bitki örtüsünün meydana getirdiği assosiyasyonlar, o bölgenin yerli bitki örtüsünü teşkil ederler. Bu örtü, çok defa bölgenin karakterini belirten ve fizyonomisini gizleyen bir peyzaj unsurudur. Bu itibarla, bir sahanın yerli bitki örtüsü, tabiiat şartlarının en objektif bir ifadesi olması sebebiyle, varlığı ve incelenmesi çok büyük bir önem taşır. Nitekim, dünyamız üzerinde horizontal ve vertikal yönde yapacağımız bir araştırmada, bitki türlerinin dar ve geniş sahalarda yer işgal ederek belirli topluluklar meydana getirdiklerini ve yakdıklarından farklı peyzaj özelliklerine sahip olduklarını görürüz.

Yeryüzüne değişik ve sürprizli peyzaj özellikleri kazandıran bitki örtüsü, horizontal olarak değişik yönlerde ve belirli sahalarda içinde ORJİNAL tertiptedirler. Meselâ, Akdeniz Florası, yeryüzünün ancak sınırlı bir bölgesinde toplanmıştır. Aynı ifadeyi, Step Florası, Çöl Florası, Arktik Flora için de kullanmak mümkündür. Step Florasının mevcut olduğu Orta Anadolu'da, Akdeniz Florasına ait bitki türlerini aramak boşunadır. Burada, FLORA terimi belirli bir bölgede yetişen bitki türlerinin bütününe ifade eder. Meselâ, Akdeniz Florası derken, yazın sıcak ve kurak, kışın ılık ve yağışlı Akdeniz ikliminin etkisi altındaki yerlerde tabii olarak yetişen ve barınan bitki türlerinin hepsini ifade etmek istiyoruz. Buna mukabil, Akdeniz bölgesinde yağış ve ısı gibi iklim hadiseleri ile toprak şartlarının oldukça farklı mantıklarında Akdeniz Florasının ikinci bir taksime tabi olarak FORMASYON' ları meydana getirdiği görülür.

Mesela, MACCHIA, PSEUDOMACCHIA ve PHYRYGANA formasyonu gibi. Formasyon, bitki türleri gözönüne alınmadan, sadece vejetasyon formlarıyla karakterize edilen bitki topluluğudur.

Bitki türleri, horizontal yönde olduğu gibi, deniz seviyesinden itibaren yukarıya doğru yükseldikçe de belirli topluluklar meydana getirir. Buna bir örnek verelim: Marmara denizi sahilindeki bir noktadan, mesela Yalova'dan , Uludağ'ın zirvesine kadar yapacağımız bir tetkik sonucunda , belirli türlerin tabakalar halinde rejyonlar meydana getirdiklerini görürüz.(Şekil 1).

Şekil 1. Uludağ'ın bitki örtüsü rejyonları.

İster horizontal, isterse vertikal yönde kümelenen bitki toplulukları, daha detaylı bir incelemeye tabî tutulacak olunursa, kendi çevreleri içinde de, kısa mesafelere göre, değişikliği sahip oldukları görülür. Belirli hudutları içindeki bir sahayı bazeyen

bitki örtüsü, bazen çayır otlarından ibaret bir tabaka halinde olmasına mukabil, bazende bir su kenarında adeta sıklanma göstererek ağaç formunu alır ve hacim kazanır. Aynı sahada, ağaç kümeleri arasındaki rutubetli bir kayada ise çok ince bir tabakadan ibaret bitki örtüsü şeklinde, mesela yosun olarak tezahür eder.

Yatışma şartları bakımından uygun bir durum gösteren ve bu sebepten zengin, gümrah bir bitki koleksiyonuna sahip Tropik bölgeden, çevre şartlarının çok kısır ve asgarî seviyeye indiği Kutuplara (Arktik Bölge) doğru gidildikçe, bitki çeşitleri azalır ve buralarda ancak dayanıklı bitkiler barınabilir. Zaten, bir bölgenin yerli bitki örtüsünün en önemli özelliği, belirli şartların etkisi altında meydana gelerek bu şartlara fizyonomi ve fizyolojik yönden uyabilmiş bir topluluk olmasıdır. O halde, peyzaj planlamasında bitki kompozisyonuyla ilgili çalışmalarda, çevreye her bakımdan uyumlu materyal elde etmek amacıyla, bu toplulukların incelenmesi ve faydalanma imkânlarının araştırılması suretiyle bir sonuca ulaşmak şarttır.

oooooooo

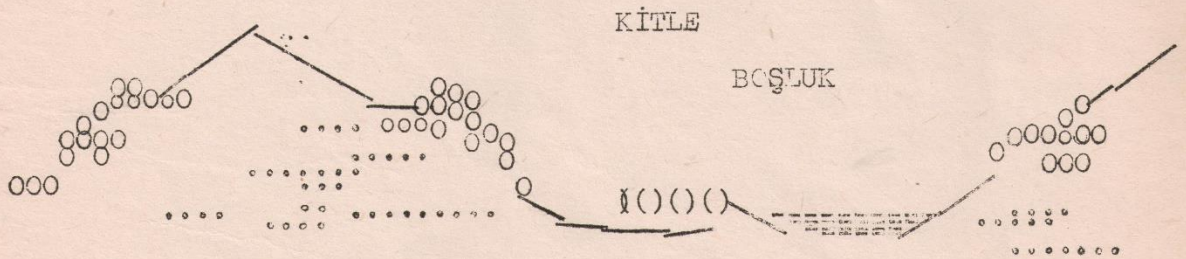
Geniş bir horizon çizginin çevrelediği arazi parçasında morfolojik yapının en belirgin özelliği olarak kayalıklar göze çarpar. Toprak ve su, dünyaya hayat veren iki peyzaj unsurudur. Vegetasyon ise; arazinin renk, şekil ve ölçü yönünden varyasyonunu temin eden, bünyeleri içinde daima değişiklik gösteren dinamik materyal kaynağıdır.

Arazi ve vegetasyon yeryüzünde bir araya gelerek, informal

yapıda değişik kompozisyonlar meydana getirir. Bu kompozisyona dahil dağlar, tepeler ve yeşil örtünün hacimli ağaç ve çalılırları 'KİTLE' leri; vadiler, ovalar, su yüzeyleri, çayırılar ve alçak boylu bitkiler ise BOŞLUK ' ları tertipler. Kitleler ve boşluklar bir arada, TOPRAK + İKLİM faktörlerinin etkisi altında, çeşitli örneklerle içinde yaşadığımız MEKÂN ' ı, Tabiatın genel fizyonomisini yani TABİİ PEYZAJ (Natural landscape - doğal peyzaj)' ı meydana getirir. (şekil 2).

Bir peyzajın yeşil örtüsünü tertiplleyen bitkiler, başta büyük ağaçlar olmak üzere, ağaçcıklar, çalılar, sarmaşıklar, yıllık (annual), iki yıllık (biennial) veya sürekli (perennial) çiçekler, çayır otları, su bitkileri ile yosun ve likenlerden ibaretir. Bu genel kolleksiyon içinde, büyük ağaçlar, ağaçcıklar ve çalılar diğerlerine oranla, ölçüleri, biçimleri, renkleri ve tekstürleriyle peyzajda en büyük etkiyi yaratan unsurlardır. Halbuki, otsu bitkiler bir tertipte daha ziyade renkleriyle rol alan bezeme materyalidirler. Bilhassa, ağaçlar bir tertibin perspektifine ait ana iskeleti ve silüeti ortaya koyan temel unsurlardır.

Şekil 2. Peyzajda kitle ve boşluğu meydana getiren peyzaj elemanları

Bu itibarla, bitki alêminin en kuvvetli, uzun ömürlü ve etki uyandıran elemanları olan ağaç ve çalıların dendrolojik özellikleri üzerinde titizlikle durmak gerekir.

Herşeyden önce, bir memleketin yerli bitki örtüsüne dahil ağaçları bilmek, tanımak ve peyzaj planlamasına ait bitki kompozisyonunda onları değerlendirmeye imkânlarını aramak zorunluluğu vardır. Bununla beraber, o yerin bitki örtüsüne dahil olmadığı halde, başka yerlerden getirilerek kullanılmış ve oraya adapte olmuş bazı yabancı türlerde vardır ki, bunlar üzerinde de durmak gerekir.

Peyzaj planlamasında, bir ağaç veya çalıya değer takdir etme, tartışmalı bir konudur. Bununla beraber, bir bitki materyalinin değerinin, türlerin taşıdığı dendrolojik özelliklerle, bulunduğu veya kullanıldığı yerle (şehir içinde bir yapı önünde tek başına büyümekte olan bir ıhlamurla, ormandaki ıhlamur arasındaki izafî değer farkı), ait olduğu ortamın şartlarıyla ve arazinin değeriyle değiştiği bir gerçektir.

oooooooooooooooooooo